

УДК 343.211

[HTTPS://ORCID.ORG/0000-0001-6667-9034](https://orcid.org/0000-0001-6667-9034)

Мусієнко Анатолій Володимирович,

кандидат юридичних наук, доцент,

завідувач кафедри цивільного та кримінального права,

Державного університету інфраструктури та технологій,

м. Київ, Україна

Гоцуляк Ольга Олександрівна

студентка II курсу магістратури

Державного університету інфраструктури та технологій,

м. Київ, Україна

ДЕЯКІ АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Анотація. У статті на основі аналізу публікацій наукових періодичних видань, національного законодавства, міжнародних нормативно-правових документів, досліджено деякі актуальні аспекти кримінально-правової політики в Україні. Проводиться дослідження проблеми зростання кількості кримінальних правопорушень які завжди належали до найгостріших перешкод, які негативно впливають на розвиток будь-якої країни, зокрема України. В даних умовах обґрунтовано поставили питання внесення змін до законодавства, подолання прогалин у ньому, зокрема, щодо тих діянь, які стосуються воєнних дій.

Сьогодні, на думку авторів, головним системоутворюючим чинником кримінально-правової політики стала російська агресія проти України. Зокрема, необхідним кроком стала криміналізація колабораційної діяльності. Актуальним напрямом кримінально-правової політики є запобігання кіберзлочинності. Агресія росії проти України, спричинили появу нових тригерів кримінально-правової політики, зумовили значну зміну її пріоритетних напрямів. Головними напрямками діяльності кримінально-правової політики стало завдання протидії злочинам країни-агресора. Кримінально-правова політика сконцентрувалась на ухваленні рішень щодо злочинів, пов'язаних з воєнними діями на території України.

Ключові слова: кримінально-правова політика, кримінальна відповідальність, колабораційна діяльність, мародерство, кіберзлочин.

Annotation. In the article, based on the analysis of publications of scientific periodicals, national legislation, international legal documents, some relevant aspects of the criminal law policy in Ukraine are investigated. The problem of the increase in the number of criminal offenses, which have always been one of the most acute obstacles that negatively affect the development of any country, Ukraine in particular, is being studied. In these conditions, the question of making changes to the legislation, overcoming the gaps in it, in particular, regarding those actions related to military actions, has arisen.

Today, according to the authors, Russian aggression against Ukraine has become the main system-forming factor of criminal law policy.

In particular, the criminalization of collaborative activities was a necessary step. In the temporarily occupied territories, citizens of Ukraine are forced to "cooperate" and comply with the new established rules dictated by the occupying forces, for objective reasons, under threat of life and health.

Prevention of cybercrime is an actual area of criminal law policy. Recently, the number of cyberattacks on the servers of state institutions has increased, and therefore, the information space needs special protection. Understanding all the dangers, the VRU optimized the procedural mechanisms for bringing cybercriminals to

criminal responsibility and improved the criminal and criminal procedural legislation by adopting appropriate changes to the national legislation.

Russia's aggression against Ukraine caused the emergence of new triggers of the criminal law policy and led to a significant change in its priority directions. The task of combating the crimes of the aggressor country became the main areas of criminal law policy. Criminal law policy focused on making decisions on crimes related to military actions on the territory of Ukraine

Keywords: criminal law policy, criminal liability, collaborative activity, looting, cybercrime.

Актуальність. Однією з основних досягнень та переваг соціальної демократичної держави є визнання людини, її життя, здоров'я, честь, гідність, недоторканість і безпеку найвищою цінністю держави, сприяти захисту її прав та свобод [1]. Традиційно посягання на ці суспільні цінності несуть найбільшу суспільно небезпеку, створюють загрози на які держава не може не відреагувати. Тому, невід'ємним елементом державного регулювання виступає кримінально-правова політика, яка є діяльністю щодо планування та здійснення заходів, спрямованих на протистояння злочинності, вдосконалення кримінального законодавства та охорони правопорядку. Проблеми зростання кількості кримінальних правопорушень завжди належали до найгостріших перешкод, які негативно впливають на розвиток будь-якої країни, зокрема і України. Проте, на тлі викликів, пов'язаних з повномасштабним вторгненням військ Російської Федерації (далі – РФ) на територію нашої держави, питання напрямків кримінально-правової політики, законодавчих змін набули особливої актуальності та суттєво іншого динамічного вектору, оскільки кримінально-правова політика має бути відображенням тих суспільних потреб, які існують на конкретний момент часу, вирішувати актуальну проблематику.

Мета дослідження: теоретичне дослідження деяких актуальних аспектів кримінально-правової політики України.

Аналіз останніх досліджень свідчить, що вивченню окремих питань понятійного апарату, розроблення, впровадження, функціонування механізмів кримінально-правової політики, висвітленню її місця та значення в загальнодержавній політиці, приділяють увагу багато науковців, серед яких: Джужуа О.М., Дудоров О.О., Загурський О.Б., Литвак О.М., Кальман О.Г., Панов М.І., Стасиш В.В., Тацій В.Я., Хавронюк М.І., Фріс П.Л. Не применшуючи значення наукових досліджень вказаних авторів, але зважаючи на нові виклики сьогодення, які постали перед Україною, питання аналізу та вирішення актуальних проблем кримінально-правової політики потребують подальшого дослідження.

Виклад основного матеріалу. Для боротьби та запобігання злочинності, держава в особі уповноважених органів, проводить відповідну системну політику [2, с. 125]. Центральне місце в цьому процесі належить кримінально-правовій політиці, яка на думку більшості науковців є невід'ємним комплексним елементом державної та соціальної діяльності, що відображається в нормах законодавства та спрямована на виокремлення цілей, методів, принципів кримінально-правового впливу на злочинність, створення дієвого механізму протидії.

Перед сучасною кримінально-правовою політикою стоїть низка складних завдань. Сьогодні, на думку авторів, головним системоутворюючим чинником кримінально-правової політики стала російська агресія проти України. В таких умовах обґрунтовано постали питання внесення змін до законодавства, подолання прогалин у ньому, зокрема, щодо тих діянь, які стосуються воєнних дій. Вже 3 березня 2022 року на своєму засіданні Верховною Радою України (далі – ВРУ) було прийнято 14 законів, які в більшості спрямовані на: посилення відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень під час воєнного стан, забезпечення виявлення та належної фіксації злочинів, вчинених агресором на території України, ефективну діяльність судових та правоохоронних органів. Так, наприклад, набули поширення випадки мародерства, у зв'язку з чим кримінальна відповідальність за такі діяння була посилена [3].

Необхідним кроком стала криміналізація колабораційної діяльності. Кримінальний кодекс України було доповнено (далі – ККУ) статтею 1111 [4], що закріплює визначення даного явища, перелік дій, які становлять склад кримінального правопорушення та встановлює вид і розмір санкцій. Крім того, криміналізовано пособництво державі-агресору, шляхом доповнення ККУ новою статтею - 1112 [5]. Хоча

деякі експерти, певні положення цієї новели оцінюють неоднозначно, та на думку авторів, це свідчить і про необхідність подальшого удосконалення норми. На тимчасово окупованих територіях, громадяни України з об'єктивних причин, під загрозою життя та здоров'ю, змушені «співпрацювати» та дотримуватися нових встановлених правил, які диктують окупаційні війська. Звертає на себе увагу окремі формулювання в тексті статті, зокрема: «...та інша взаємодія з представниками держави-агресора, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, в тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора» [6]. На думку авторів, слід погодитись, що такий невичерпний перелік дій дійсно може ускладнити застосування цієї норми правоохоронними органами.

Актуальним напрямом кримінально-правової політики є запобігання кіберзлочинності. Останнім часом зросла кількість кібератак серверів державних установ, а тому, особливого захисту потребує інформаційний простір.

Слід наголосити, що в умовах війни на території України злочин - це не обов'язково холоднокривна озброєна людина. Інформаційна революція призвела до того, що злочин може виявитися звичайний студент із ноутбуком та доступом до мережі. [7]. За останній рік кількість кібератак у світі зросла в середньому на 50%.

Перша половина 2022 року демонструє значне зростання атак проти всіх галузей економіки – у середньому 605 на день.

Найчастіше цілями хакерів ставали державний, фінансовий сектори та медіа – близько 2 600 атак щотижня, що на 44% більше, ніж у 2021 році.

Окремої уваги потребує російсько-українська кібервійна, яка на українському кіберфронті почалася у 2014 році, коли Росія запустила масштабну DDoS-атаку на Дарницьку ТЕЦ. Згодом таких атак стало більше. На початку 2022 року зросла кількість кібератак окремих громадян, об'єктів критичної інфраструктури, державних органів. Через три дні після лютевого вторгнення росії кібератаки на державно-військовий сектор України зросли на 196% порівняно з довоєнним періодом [8].

Рекордом стали 275 DDoS-атак на день. Найпотужніші перевищували 100 Gbps. Україна теж розгорнула активні дії. За чотири місяці великої війни наша ІТ-армія атакувала понад 4 200 російських онлайн-ресурсів. Кіберстратегія українських сил стала великою несподіванкою для світу. До цього часу Росія мала перевагу, оскільки на її боці були найвідоміші групи АPT. Проте Україна сформувала потужну кіберармію за лічені дні.

Зарубіжні експерти відзначають процес створення фінансованої державою кіберармії безпрецедентним. Експерти стверджують, що Росія недооцінила Україну не тільки у військовій, а й у кіберсфері. Україна зробила значні інвестиції для покращення кіберзахисту після двох масштабних кібератак у 2015 році та 2017 роках.

Крім того, підтримка країн та глобальних волонтерських організацій дає значні переваги, що має привести до перемоги України на обох фронтах [8].

Тому, особливого захисту потребували не тільки повітряний та водний простори, а й інформаційний. Розуміючи усю небезпеку, ВРУ було оптимізовано процесуальні механізми притягнення до кримінальної відповідальності кіберзлочинців та вдосконалено кримінальне і кримінально-процесуальне законодавство шляхом прийняття Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо підвищення ефективності боротьби з кіберзлочинністю в умовах дії воєнного стану» від 24.03.2022. Даним нормативно-правовим актом змінено статтю 361 ККУ та криміналізовано саме несанкціоноване втручання, відтепер не вимагається настання жодних наслідків (втрати, витоку, підробки інформації). Можемо спостерігати адаптування держави до викликів сьогодення. Водночас, наступна стаття 361.1, яка передбачає кримінальну відповідальність за створення шкідливих програмних чи технічних засобів з метою протиправного використання, розповсюдження або збуту, декримінізувала правомірне їх створення. У подальшому необхідно очікувати від держави детальне тлумачення даного рішення [9].

Висновки. Проведене дослідження дозволило авторам дійти наступних висновків:

Отже, підсумовуючи варто зазначити, що жорстока агресія росії проти України, спричинили появу нових тригерів кримінально-правової політики, зумовили значну зміну її пріоритетних напрямів. Так, криміналізація та посилення пеналізації окремих діянь, є способом вплинути та стримати майбутніх правопорушників і ефективною відповіддю держави за злочини, які завдають шкоди національним інтересам.

війна в Україні мала своїм наслідком появу нових завдань та викликів, що зумовили зміни кримінально-правової політики;

головними напрямками діяльності кримінально-правової політики стало завдання протидії злочинам країни-агресора. На це ясно вказують ті новели які з'явилися в Кримінальному кодексі України з початку повномасштабної агресії Росії;

кримінально-правова політика сконцентрувалась на ухваленні рішень щодо злочинів, пов'язаних з воєнними діями на території України (мародерство, колабораційна діяльність, пособництво державі-агресору).

Література:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – 141 с. URL: <http://surl.li/clayk>
2. Данченко К.М., Широкова А.А. Поняття кримінально-правової політики України у сфері виконання покарань / Право і суспільство. – 2019. – №6. – С. 124-130. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2019/6_2019/part_2/22.pdf
3. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство: Закон України від 03.03.2022 № 2117-IX // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2022. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2117-20#Text>
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність): Закон України від 03.03.2022 № 2108-IX // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text>
5. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки 14.04.2022 № 2198-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2198-20#n8>
6. В Україні посилили відповідальність для колаборантів. Що кажуть правозахисники// Центр прав людини ZMINA. – 2022. URL: <https://zmina.info/news/v-ukrayini-posylyly-vidpovidalnist-dlya-kolaborantiv/>
7. Єрема М. Боротьба з кіберзлочинністю в умовах дії воєнного стану: Закон 2149-IX // ЛІГА: ЗАКОН. – 2022. URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/210562_borotba-z-kberzlochinnstyu-v-umovakh-d-vonnogo-stanu-zakon-2149-ix
8. НАЗАРІЙ КУРОЧКО. Як Росія та Україна воюють на кіберфронті. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/09/28/691925/>
9. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо підвищення ефективності боротьби з кіберзлочинністю в умовах дії воєнного стану: Закон України від 24.03.2022 № 2149-IX // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2149-20#Text>.